

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ, БІОРИЗНОМАНІТТА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК: КОМПЛЕМЕНТАРНІСТЬ ТА ВПЛИВ НА ДОБРОБУТ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

*Л. В. Безкоровайна, д. п. н., доцент, Запорізький національний університет,
lvbeskorovaynaya@gmail.com, 0000-0001-9502-9604,*

*О. А. Бойка, к. б. н., доцент, Запорізький національний університет,
Olena.boika.ua@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1680-6477*

*С. В. Омелянчик, к. ю. н., доцент, Запорізький національний університет,
Lawhelp777@ukr.net, orcid.org/0000-0002-0982-4853*

Методологія дослідження. В ході дослідження використано такі сучасні наукові методи, як: аналіз, контент-аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, гіпотетико-дедуктивний та метод моделювання.

Результати. Встановлено, що питання дотримання гармонійності між економічними, соціокультурними, політичними, екологічними аспектами є на сьогодні стратегічним вектором світової політики в галузі туристичної індустрії. Виокремлено фактори розвитку підприємництва у сільській місцевості, що є загальними для багатьох країн світу, а саме: послідовна інтеграція сільських теренів до глобальної економіки з жорсткою конкуренцією; зменшення важливості сільського господарювання як ланки виробництва на селі поряд із соціально-економічними трансформаціями сільського простору; потужність застосування ресурсів сільської родини; дотримання положень про кооперацію фермерських господарств та її поширювання; сталість надання фінансової, технологічної підтримки сільським господарям. Визначено, що обраний Україною євроінтеграційний вектор потребує формування засад структурної політики сільського розвитку, яка має здійснюватися на засадах власного підходу, враховуючи історичний досвід і сучасну практику. Наголошено, що збереження та відновлення біологічного різноманіття є важливими для диверсифікації сільського туризму.

Новизна. З'ясовано взаємозв'язки та взаємозалежності між сталим розвитком сільського туризму, забезпеченням біорізноманіття та підвищенням добробуту сільського населення. Визначено, що Україна має значний потенціал біорізноманіття та може розглядатися як один з потужних резерватів для відновлення біорізноманіття усієї Європи. На основі теоретичного аналізу (Т. Зінчук, Н. Куцмус) підкреслено, що властивим для багатьох досліджень диверсифікації у сільській економіці, є розуміння її як стратегії мінімізації ризиків, а саме: кліматичних та біологічних; скорочення сільськогосподарської зайнятості та зростання напруги на ринку праці; несприятливих коливань кон'юнктури ринку та рівня прибутковості підприємства, а відтак – соціально-економічної стабільності галузі та сільського розвитку.

Практична значущість. Запропоновано новий вектор для політики держави в напрямку сталого розвитку туризму на основі формування сільського туризму з урахуванням особливостей сільських територій, збереження біорізноманіття, забезпечення покращення економічного й соціального стану сільського населення, збагачення національної культури та агро-екосистеми України.

Ключові слова: туристична діяльність, сталий розвиток туризму, сільський туризм, економічна цінність туризму, агроекосистема, добробут сільського населення.

Постановка проблеми. На сьогодні туризм є однією із провідних й ефективних форм господарської діяльності будь-якої кра-

їни світу. Індустрія туризму динамічно змінюється й зростає, поширюються нові види її діяльності, нові місця призначення, нові технології, нові туристичні ринки.

Велика кількість туристів подорожують світом, для них розробляються різноманітні туристичні пакети, круїзи, індивідуальні маршрути. Все це генерує туристичну діяльність, змінює суспільне життя, впливає на економіку та соціальний розвиток будь-якої країни. Оскільки індустрія туризму є глобальним бізнесом, що продовжує нарощуватися, в суспільстві увага має приділятися проблемам навколишнього середовища, культурним та економічним питанням, створенню привабливих для туристів краєвидів та рекреаційних об'єктів. Задоволення зростання туристичної галузі за рахунок добре спланованого, екологічно безпечного розвитку є складним завданням для планування всього світу [3, с. 35–36].

Слід зазначити, що питання дотримання гармонійності між економічними, соціокультурними, політичними, екологічними аспектами, є на сьогодні стратегічним вектором світової політики в галузі туристичної індустрії, що обрано з урахуванням положень, викладених у таких документах, як: глобальні цілі сталого розвитку до 2030 р. [1]; рамкова конвенція ООН щодо зміни клімату [2] та ін.

До розвитку критичної ситуації через пандемію COVID-19 у 2020 р. почало спостерігатися стійке підвищення зацікавленості споживачів до туристичної галузі. Кількість туристів невідомо зростала з року в рік особливо у галузях, які торкаються більш нових видів туристичною діяльності, таких як екотуризм, зелений туризм, сільський туризм. Це не могло не відбитися на добробуті населення сільських громад, на території яких почали розвиватися туристичні об'єкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В межах розв'язання питань із обраної проблеми дослідження на увагу заслуговують праці, присвячені різним питанням туризму, таких науковців, як: К. Аннару, Дж. Боуен, Ч. Голднер, І. Зорін, Т. Каверіна, Т. Квартальнов, О. Любіцева, Дж. Майкенз, Р. Макінтош, М. Мальська, Б. Рітчі та ін. (детальний аналіз цих підходів представлено в [3]). Теоретичні та методологічні засади розвитку бізнесу на сільських територіях знайшли відображення у працях економістів-аграрників [7, с.20]. Так, М. Фортунато та

П. Альтер наголошують на тому, що підприємницькі можливості вбудовані не тільки в попередньому досвіді та знаннях підприємця, але і в структурі та характері самого суспільства, його культури; а П. Джулієн зазначає, що відмінності у локальній та регіональній культурі, визначають рівень розвитку бізнесу на окремих територіях [7, с.20].

Водночас слід підкреслити, що в той час, як традиційні дослідження полікультурної діяльності сільського туризму сфокусовано навколо мотивів її започаткування та наслідків ведення особистісних рис, то теоретичні підходи до вивчення диверсифікації сільського бізнесу, факторів, що впливають на цей процес, мають як макро-, так і мікрорівневі аспекти [7, с.20]. Так, Дж. Девіс та Д. Пірс відокремлюють спонукальні (зростання чисельності населення; нерівномірний доступ до земельних ресурсів; обмеженість ринків вхідних, зокрема, фінансових ресурсів; низька рентабельність фермерської діяльності; скорочення обсягів природних ресурсів тощо) та стимулюючі (вищий рівень продуктивності праці та інвестицій у несільськогосподарському бізнесі, нижчий рівень ризику порівняно з сільськогосподарським виробництвом; прагнення до урбаністичного способу життя, особливо у молоді; генерування доходів для забезпечення матеріальних потреб) чинники. Властивим для багатьох досліджень диверсифікації у сільській економіці є розуміння її як стратегії мінімізації ризиків, а саме: кліматичних та біологічних; скорочення сільськогосподарської зайнятості та зростання напруги на ринку праці; несприятливих коливань кон'юнктури ринку та рівня прибутковості підприємства, а відтак – соціально-економічної стабільності галузі та сільського розвитку [7, с.20].

Формулювання мети статті. Метою статті є з'ясування взаємозв'язку та взаємозалежності між сталим розвитком сільського туризму, забезпеченням біорізноманіття та підвищенням добробуту сільського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Займаючи менше 6% площі Європи, Україна володіє не менше 35% її біорізноманіття, й за цим показником випереджає майже всі європейські країни. Україна має значний потенціал біорізноманіття та може

розглядатися як один з потужних резерватів для відновлення біорізноманіття усієї Європи. Географічне положення України, її фізико-географічні умови сприяли формуванню багатого рослинного і тваринного світу, що налічує більше 70 тис. видів. До того ж, Україна знаходиться на перехресті міграційних маршрутів багатьох видів тварин. На жаль, видове багатство як тварин, так і рослин стрімко зменшується через антропогенне навантаження на довкілля [4]. Збереження та відновлення біологічного різноманіття має важливе значення для диверсифікації сільського туризму, одночасно слід пам'ятати, що при здійсненні туристичної діяльності в цій сфері, головною метою має бути пріоритет та захист біорізноманіття і лише потім – розвиток сільського туризму.

Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття передбачає впровадження 10 принципів в усі галузі, де використовуються природні ресурси. Такими принципами є: принцип обережного прийняття рішень, принцип уникнення загроз, принцип запобігання втратам, принцип переміщення небезпечних виробництв, принцип екологічної компенсації, принцип екологічної єдності, принцип відновлення та відтворення природних ресурсів, принцип найкращої існуючої технології та найкращих екологічних методів, принцип «забруднювач платить», а також принцип участі громадськості та її доступу до інформації [5].

В Україні важливими актами національного законодавства щодо збереження та відтворення біорізноманіття є: Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр.», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 рр. та міжнародні договори, до яких долучилася Україна.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі Укра-

їни на 2000–2015 рр.» основною метою Програми є збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіально єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій. При цьому національна екологічна мережа має відповідати вимогам щодо її функціонування у Всеєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття.

Завданнями Програми щодо біологічного різноманіття є такі, як:

- збереження, зміцнення та відновлення ключових екосистем та середовищ існування видів рослин і тварин;

- стале управління позитивним потенціалом біологічного різноманіття шляхом оптимального використання соціальних і економічних можливостей на національному та регіональному рівнях;

- урахування цілей у сфері збереження та збалансованого і невиснажливого використання біологічного різноманіття в усіх галузях, що використовують це різноманіття або впливають на нього;

- здійснення цільових заходів, що відповідають потребам збереження різних типів екосистем (гірських, озерних, степових, лучних, морських, річкових, прибережно-морських, заплавних, болотних, лісових) та базуються на правових і фінансових можливостях природокористувачів та органів державної влади [6].

Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 рр. передбачає три етапи її виконання.

Так, на першому етапі – 2005–2010 рр. – передбачається забезпечити зупинення процесу погіршення стану природних екосистем, завершити роботу, пов'язану з удосконаленням законодавства з питань збереження, відтворення на невиснажливого використання біорізноманіття, приведення його у відповідність з вимогами міжнародного права; відпрацювати систему регулю-

вання невиснажливого використання біоресурсів з урахуванням інтересів різних секторів економіки та місцевого населення, а також продовжити формування цілісної екомережі як складової частини всеєвропейської екомережі. До кінця цього етапу буде зупинено процес втрати біорізноманіття в Україні.

Під час другого етапу – 2010–2015 рр. – убачається удосконалення механізму управління екомережею та її компонентами, у тому числі на місцевому рівні, створення мережі центрів штучного розведення, відтворення та реакліматизації рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин і тварин, завершення формування сучасної системи професійної освіти, екологічної освіти та просвіти. Очікується також створення базових інституцій для забезпечення збереження біорізноманіття та невиснажливого його використання.

На третьому етапі – 2016–2025 рр. – передбачується: забезпечити здійснення заходів щодо відтворення популяцій видів рослин і тварин, їх природних угруповань та екосистем, поліпшення інфраструктури, необхідної для виконання Програми, коригування визначених нею завдань, контроль за їх вирішенням [9].

Збереження та відновлення біологічного різноманіття має стати пріоритетною метою політики української держави, необхідно проводити постійний моніторинг стану біорізноманіття, також слід розробити комплексний нормативно-правовий акт, наприклад, – Закон України «Про збереження та відновлення біорізноманіття», в якому закласти головні принципи по збереженню та відновленню біорізноманіття в усі галузі людської діяльності, де використовуються природні ресурси. На основі цих принципів всі органи державної влади та органи місцевого самоврядування будуть приймати будь-який законодавчий акт чи виносити відповідне рішення.

Загальними активними чинниками розвитку підприємництва на сільських територіях для багатьох країн світу стають: по-перше, поступова інтеграція сільських територій у глобальну економіку з жорсткими умовами конкуренції; по-друге, деяке нівелювання значення сільського господарства як галузі

виробництва у сільських регіонах з одночасним зростанням ролі «третинної» діяльності та соціально-економічними перетвореннями сільського простору; по-третє, інтенсивність використання «сімейного ресурсу»; по-четверте, незмінність принципів кооперації фермерських господарств та її подальше поширення; по-п'яте, стабільність та справедливість надання фінансової та технологічної інноваційної допомоги [7, с.19].

Сучасна модель диверсифікованої агровиробничої та невиробничої діяльності в країнах з розвинутою економікою пройшла доволі тривалий еволюційний період становлення, а особливості її формування мають певні відмінності. Разом із тим як потенціал фермерства, так і сільських територій формують перспективні напрями розвитку сільської економіки нового змісту, побудовано за ієрархічним принципом: від фермерського господарства до місцевого підприємництва [7, с.21].

Приклади позитивних перетворень сільського розвитку в окремих країн світу, спрямованих на диверсифікацію сільського бізнесу. США, наводять Т. Зінчук та Н. Куцмус: так, на сільські території припадає 72% загальної території цієї країни, які слугують місцем проживання для 46,2 млн. населення. Сільське населення внаслідок бурхливого розвитку науково-технічного і технологічного прогресу поступово втратило свої домінуючі позиції в сільськогосподарській галузі. Сфера прикладання праці значно розширилася завдяки поширенню різних видів несільськогосподарського бізнесу. Нині безпосередньо фермерським господарюванням зайнято лише 6,5% із 10% сільського населення, яке проживає на фермах [7, с.21].

Як запевняють дослідниці, гарантом майже 70% сільських робочих місць в США на сьогодні виступають такі три сфери обслуговування, як: освіта та охорона здоров'я (25%); торгівля, транспорт та комунальні послуги (20%); дозвілля й готельно-ресторанний бізнес (11%) [7, с.21].

Європейський Союз має свою стратегію розвитку та підтримки сталого туризму та розробив і затвердив Рекомендації та План дій до кожної рекомендації, які враховують розвиток туристичної галузі з огляду на питання збереження біорізноманіття. Зокрема,

щодо розвитку та підтримки саме сільського туризму можна зазначити рекомендацію № 5: Підтримка туристичної діяльності, що сприяє збереженню біорізноманіття. Біорізноманіття є життєво важливим активом туристичної галузі. Туристи часто користуються перевагами природних ландшафтів, включаючи національні парки, прибережне середовище та гірські регіони – і все це містить значне біорізноманіття. Чисте довкілля – це очікування кожного туриста, і багато туристів не повернуться до забруднених або зіпсованих місць. Оскільки туризм є однією з вирішальних основ для місцевої економіки, важливо досягти балансу між вигодами, які можна отримати від розвитку туризму та захисту біорізноманіття.

Отже, туристична діяльність, яка має найменший негативний вплив на збереження біорізноманіття, а також діяльність, яка позитивно сприяє біорізноманіттю, повинна пропагуватися в межах ЄС. Більше того, Європейська хартія сталого та відповідального туризму повинна сприяти зміцненню етичних цінностей європейського громадянства.

Для впровадження цієї рекомендації у ЄС було запропоновано наступний план дій: підтримувати типи агротуризму, що сприяють розвитку біорізноманіття в агроєкосистемах (наприклад, ферми з місцевими породами, бджолярські тури тощо); розробити добре керовані екскурсії у дике життя та екотуристичні заходи (наприклад, спостереження за оленями), які дозволять широкій громадськості підвищити свою обізнаність про біорізноманіття; забезпечити, щоб відсоток доходу від туристичної діяльності фінансувався захист біорізноманіття.

Туризм повинен сприяти отриманню доходу для заповідних територій та інших визначних пам'яток за рахунок вступних внесків, дозволів, концесій тощо, які можна інвестувати в програми розбудови спроможності місцевих громад щодо управління заповідними територіями та захисту біорізноманіття. Таким чином, прямий дохід, отриманий від відвідувачів, перетвориться на відчутну економічну цінність, яку туризм приносить природним та культурним ресурсам. Посилити сприйняття зображення ЄС як набір високоякісних та стійких напрямків та

сприяти відповідальному ставленню європейських громадян, які подорожують у межах ЄС та за кордоном.

Економічна модель сталого розвитку туризму – це модель розвитку, при якій забезпечується необхідна якість життя як нинішнього, так і майбутніх поколінь. При цьому сталий розвиток туризму забезпечує єдність трьох складових:

- екологічну стійкість, яка полягає в узгодженні розвитку туризму і рекреації з основними екологічними процесами;

- економічну стійкість, яка забезпечується завдяки ролі туризму як ефективного засобу розвитку місцевої економіки через збалансоване управління ресурсами;

- соціально-культурну стійкість, яка дозволить підвищити зайнятість і доходи населення регіонів, зберегти історико-культурні пам'ятки, зміцнювати місцеву самобутність і устрій життя.

- принципи концепції «сталого розвитку туризму» в Україні сформульовані так:

- туристична діяльність повинна сприяти поліпшенню захисту навколишнього середовища з допомогою просвітницької роботи, зміні відношення місцевих жителів, урядових та неурядових організацій, суспільства в цілому до екологічних проблем;

- туристична діяльність має сприяти розповсюдженню відповідальної поведінки по відношенню до природних об'єктів і об'єктів культурної спадщини з боку всіх учасників туристичної діяльності;

- туристична діяльність повинна бути вигідною для місцевого населення, в цьому разі вона буде підтримуватися місцевим населенням.

Слід звернути увагу, що обраний Україною євроінтеграційний вектор потребує формування засад структурної політики сільського розвитку. Проте вона має здійснюватися на приписах власного підходу, враховуючи історичний досвід і сучасну практику. Принципові зміни в господарському механізмі сільського розвитку закладалися у 1985 р. через пропозиції розширення прав українських підприємств шляхом самостійної організації виробництва, реалізації продукції, розвитку соціальної сфери села [10, с.25]. Порівняльний аналіз статистичних даних за 2013–2017 рр. свідчить, що розвиток

сільського туризму в Україні характеризується позитивними тенденціями. Як свідчать дані таблиці 1, у 2013 р. доходи від надання послуг збільшилися на 6777 тис. грн., або 66,5%, порівняно з 2012 р. Одночасно підвищилися господарські витрати відповідно на 5236,4 тис. грн., або в 1,04 рази. За аналізований період доходи перевищують витрати, що свідчить про отримання прибутку підприємствами сільського зеленого туризму в Україні.

Таблиця 1

Економічні показники діяльності сільського зеленого туризму в Україні 2012–2017 рр.

Показник	2012	2013	2014	2017	Коефіцієнт зростання/зменшення 2017/2012
Доходи від наданих послуг (без ПДВ, акцизного податку і аналогічних платежів), тис. грн.	10189,7	16966,7	11219,9	53594,4	5,26
Фактичні витрати на один людину-день перебування, грн.	117,2	104,4	117,8	248,1	2,12
Кількість ночівель, од.	112520	130695	93341	213061	1,89
Середня тривалість перебування розміщених осіб, діб	2,2	2,6	2,4	2,6	1,18
Коефіцієнт використання місткості садиб	0,26	0,19	0,15	0,2	0,77

Джерело: [8]

Позитивним слід вважати зменшення за цей час фактичних витрат з 117,2 до 104,4 грн. за один день перебування. Це – один із факторів можливого збільшення чисельності відвідувачів, адже, коефіцієнт використання місткості сільських садиб залишається низьким – 0,19. Як наслідок, більшу частку часу ринок сільського зеленого туризму залишається ненасиченим, тоді як під час сезону в закладах розміщення відпочивальників катастрофічно не вистачає місць. Проте у 2017 р. за всіма показниками відбулося збільшення, окрім коефіцієнту використання місткості садиб, який у 2017 р. зменшився до 0,2 порівняно з 2012 р.

Висновки. Сільський туризм може розкрити великі економічні можливості для місцевого населення та його культури, для охорони природи з розрахунком на майбутні покоління. Проте слід зазначити, що, якщо туризм на природних та сільських територіях планується, розвивається й управляється неправильно, він веде до деградації природних ландшафтів, загрожує дикій природі і біологічній різноманітності, а також веде до забруднення морських і прибережних зон, погіршення якості водних ресурсів, вимушених переміщень місцевих співтовариств і розмивання культурних традицій. Збереження та відновлення біологічного різноманіття має стати пріоритетною метою політики української держави, необхідно проводити постійний моніторинг стану біорізноманіття, розробити комплексний нормативно-правовий акт, наприклад, Закон України «Про збереження та відновлення біорізноманіття», в якому закласти головні принципи по збереженню та відновленню біорізноманіття в усі галузі людської діяльності, де використовуються природні ресурси.

Публікацію підготовлено в рамках проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні»/»Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine» (DIRUT) 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE за підтримки Програми Erasmus+ Jean Monnet Європейського Союзу, що реалізується у Запорізькому національному університеті (2020–2023).

Література

1. Resolution adopted by the General Assembly on 22 December 2015 (2015). Global Code of Ethics for Tourism. <https://undocs.org/ru/A/RES/70/200>
2. The Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change. United Nations. 12 December 2015 (2015). <https://www.un.org/ru/climatechange/paris-agreement>
3. Безкоровайна Л. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туристознавства у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 713 с. http://phd.znu.edu.ua/page//dis/09_2018/Bezkorovaina_d_is.pdf
4. Біорізноманіття. Національний екологічний центр. URL: <https://necu.org.ua/bioriznomanittya/>.
5. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 25.10.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711#.
6. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр.» від 21.09.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text>.

7. Зінчук Т. О. Диверсифікація бізнесу на сільських територіях: досвід країн світу / Т. О. Зінчук, Н. М. Куцмус // Економіка АПК. – 2018. – № 4. – С. 19–27. URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/04/eapk_2018_4_p_19_27.pdf

8. Колективні засоби розміщування в Україні в 2012, 2013 та 2014 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки від 22.09.2004. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/9110364>.

10. Коркуна О. І. Розвиток зеленого туризму в умовах формування об'єднаних територіальних громад / О. І. Коркуна, О. Я. Цільник, О. В. Бордун // Економіка та управління національним господарством. – 2019. – Випуск 1 (135). – С. 24–28. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_1_7

References

1. Resolution adopted by the General Assembly on 22 December 2015 (2015). Global Code of Ethics for Tourism. Retrieved from: <https://undocs.org/ru/A/RES/70/200>

2. The Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change. United Nations. 12 December 2015 (2015). Retrieved from: <https://www.un.org/ru/climatechange/paris-agreement>

3. Bezkorovaina, L.V. (2018). Teoretychni i metodychni zasady profesiynoi pidhotovky maybutnikh

fakhivtsiv z turyzmoznavstva u vyshchykh navchalnykh zakladakh. Doctor's thesis. Zaporizhzhia: Zaporizkyyi Nationalnyy Universytet.

4. Bioriznomanittia. Natsionalnyy ekolohichnyy tsentr. Retrieved from: <https://necu.org.ua/bioriznomanittia/>.

5. Vseievropeiska stratehiia zberezhenia biolohichnoho ta landshaftnoho riznomanittia (1995). Sofiia: Rada Yevropy. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711#.

6. Zakon Ukrainy «Pro Zahalnodержавnu prohramu formuvannia natsionalnoi ekolohichnoi merezhi Ukrainy na 2000-2015 rr.» № 1989-III (2000, September 21) Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text>.

7. Zinchuk, T.O., & Kutsms, N.M. (2018). Dyversyfikatsiia biznesu na silskykh terytoriakh: dosvid krain svitu. Ekonomika APK, (4), 19-27. Retrieved from http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/04/eapk_2018_4_p_19_27.pdf

8. Kontseptsii Zahalnodержавnoi prohramy zberezhenia bioriznomanittia na 2005-2025 roky (2004). Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №675-r (2004, September 24). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/9110364>.

9. Korkuna, O.I., Tsilnyk, O.Ya., & Bordun, O.V. (2019). Rozvytok zelenoho turyzmu v umovakh formuvannia obiednanykh terytorialnykh hromad. Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom, 1(135), 24-28. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_1_7 doi.org/10.36818/2071-4653-2019-1-5

СЕЛЬСКИЙ ТУРИЗМ, БИОРАЗНООБРАЗИЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: КОМПЛЕМЕНТАРНОСТЬ И ВЛИЯНИЕ НА БЛАГОСОСТОЯНИЕ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

*Л. В. Безкоровайная, д. п. н., доцент, Е. А. Бойка, к. б. н., доцент,
С. В. Омелянчик, к. ю. н., доцент, Запорожский национальный университет,*

Методология исследования. В ходе исследования использованы такие современные научные методы, как: анализ, контент-анализ, синтез, сравнение, обобщение, гипотетико-дедуктивный и метод моделирования.

Результаты. Установлено, что вопросы соблюдения гармоничности между экономическими, социокультурными, политическими, экологическими аспектами являются сегодня стратегическим вектором мировой политики в области туристической индустрии. Выделены факторы развития предпринимательства в сельской местности, которые являются общими для многих стран мира, а именно: последовательная интеграция сельских территорий в глобальную экономику с жесткой конкуренцией; уменьшение важности сельского хозяйства как звена производства на селе наряду с социально-экономическими трансформациями сельского пространства; мощность применения ресурсов сельской семьи; соблюдение положений о кооперации фермерских хозяйств и ее распространения; постоянство предоставления финансовой, технологической поддержки хозяевам. Определено, что выбранный Украиной евроинтеграционный вектор нуждается в формировании основ структурной политики сельского развития. Однако, эта политика должна осуществляться на основе собственного подхода, учитывая исторический опыт и современную практику. Отмечено, что сохранение и восстановление биологического разнообразия имеет важное значение для диверсификации сельского туризма.

Новизна. Выявлены взаимосвязи и взаимозависимости между устойчивым развитием сельского туризма, обеспечением биоразнообразия и повышением благосостояния сельского

населения. Определено, что Украина имеет значительный потенциал биоразнообразия и может рассматриваться как один из мощных резерватов для восстановления биоразнообразия всей Европы. На основе теоретического анализа (Т. Зинчук, Н. Куцмус) подчеркнуто, что приущим для многих исследований диверсификации в сельской экономике, является ее понимание как стратегии минимизации рисков, а именно: климатических и биологических; сокращение занятости и роста напряженности на рынке труда; неблагоприятной конъюнктуры, доходности предприятия, а следовательно – социально-экономической стабильности отрасли.

Практическая значимость. Предложен новый вектор для политики государства в направлении устойчивого развития туризма на основе формирования сельского туризма с учетом особенностей сельских территорий, сохранение биоразнообразия, обеспечение улучшения экономического и социального положения сельского населения, обогащения национальной культуры и агроэкосистемы Украины.

Ключевые слова: туристическая деятельность, устойчивое развитие туризма, сельский туризм, экономическая ценность туризма, агроэкосистема, биоразнообразие, благосостояние сельского населения.

RURAL TOURISM, BIODIVERSITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: COMPLEMENTARITY AND IMPACT ON THE WELL-BEING OF RURAL POPULATION

L. V. Bezkorovaina, Dr. Sc. (Pedagogics), Associate Professor, O. A. Boika, Ph. D (Biol.), Associate Professor, S. V. Omelyanchyk, Ph. D (Legal), Associate Professor, Zaporizhzhya National University

Methods. In the research, the following methods were used: analysis, content analysis, synthesis, comparison, generalization, hypothetical, deductive method, modeling method.

Results. There is revealed the observance of harmony between economic, socio-cultural, political, environmental aspects is today the strategy of world policy in tourism. The general factors of development of business in a countryside for many countries of the world are defined. Such factors are: integration of rural areas into the global competitive economy; reducing the importance of agriculture as a branch in rural production; socio-economic transformations of rural space; capacity to use the resources of a rural family; compliance with the provisions on cooperation of farms; sustainability of financial and technological support to farmers. It is determined that the European integration vector requires the formation of the principles of structural policy of rural development in Ukraine. However, this policy should be implemented taking into account historical experience, the specifics of cultural traditions, modern practice in tourism. It is determined that the preservation and restoration of biological diversity is important for the diversification of rural tourism.

Novelty. The interrelationships and interdependencies of sustainable development of rural tourism, ensuring biodiversity, improving the welfare of the rural population are revealed. Ukraine has significant biodiversity potential and can be considered as one of the powerful reserves for biodiversity restoration in Europe. According to the theoretical analysis of scientific publications (T. Zinchuk, N. Kutsmus) it is revealed that diversification of the rural economy is a strategy to minimize risks: both climatic and biological; reduction of agricultural employment and increasing tensions in the labour market; adverse fluctuations in market conditions and the level of profitability of the enterprise, and thus - the socio-economic stability of the industry and rural development.

Practical value. There is a new vector of state policy on sustainable tourism development based on the formation of rural tourism, taking into account the characteristics of rural areas, biodiversity conservation, improving the economic and social condition of the rural population, enrichment of national culture and agro-ecosystem of Ukraine.

Keywords: tourist activity, sustainable development of tourism, rural tourism, economic value of tourism, agroecosystem, biodiversity, welfare of rural population.

Надійшла до редакції 02.03.21 р.